

Ezzel irodalmunk központi problémájához, a hagyománytiszteltettségéhez jutottunk el, áttételesen pedig ahhoz az ellentétéhez, amely néhány éve még fennállt az avantgarde-ista és a realista ars poeticák között.

A hagyományörzés nagy feladatot hivatott most legalább részben teljesíteni a Forum Könyvkiadó közelmúltban indított sorozata, a *Hagyományaink*. A sorozat második köteteként látott napvilágot az a válogatás, amely négy népies írónk elbeszéléseit tartalmazza. A könyvhöz írott utószavában mondja Bori Imre, a válogatás elvégzője:

»Népiességünk története zárt és egységes immár, s külön fejezetét képezi a jugoszláviai magyar irodalomnak. Kezdetei a múlt században, elsorvadásának most vagyunk szemtanúi. Virágkorát viszont a húszas-harmincas évekre kell tennünk, amikor a novellának és a tárcairodalomnak legnépszerűbb művelői éppen népieseink voltak.«

Az első lépés ezzel a válogatással megtörtént hát sokáig feledett népies írónk munkásságának újraértékelése terén. Hisszük, hogy a jövő meghozza a folytatást is, hiszen Bori Imre elemző igényű tanulmányain kívül e területen egyéb tudományos értékű munka eddig még nem született, a hiány pedig már nagyon érezhető. Különösen akkor, ha a továbbvezető szálat szeret-

nénk megtalálni Csépe és a mai, ilyései értelembbe vett népiesek irányában.

De a vélemények harcából ki-sarkosodó állásfoglalásokra akkor is szüksége van már irodalmunknak, ha nem a jelenét is, hanem csak a múltját, a történetét akarja felmérni. Tisztázni kellene végre, hogy milyen szempontok szerint ítéljük meg népies írónkat. Hogy a mai gyakorlati érték kategóriáink közül melyek fogadhatók még el napjainkban is, és melyek már idejétmúltak.

A folklórkutatások eredményei különösen jól hasznosíthatók az irodalomkritikának a népiesekkel foglalkozó ágazataiban. Az ilyen elemzésre kiváltképpen alkalmasak Móra István, Novoszel Andor és Cziráky Imre novellái. Kristály István elbeszélései folklórszempontról élvezhetetlenek, de irodalmi vonatkozásban leginkább érdeemesek elemzésre, habár szövirágokban jócskán bővelkednek. Viszont a többenél sokkal inkább sűrítik a kor gondolatait, érzéseit, szenvedélyeit.

Novoszel Andor az anekdota jóízű humorán túl keveset tud nyújtani. Móra István és Cziráky Imre azonban néhány novellájában máig is egyedülálló remekművet alkot, amelyek nemcsak a vajdasági, hanem a húszas és harmincas évek egész népies irodalmának is csillogó gyöngyszemei. Ezért a törekvést, amely mostani megjelenésüket lehetővé tette, csak üdvözölhetjük.

CSORDÁS MIHÁLY

REPREZENTATÍV GYŪJTEMÉNY

SANDOR PETEFI: Pesme.

Matica srpska, Novi Sad — Nolit, Beograd, 1973.

Amint kezembe kerül a könyv, azonnal a fordítók nevét keresem, a »gúzsba kötött tancolókét«, akik-

nek fölületes lapozgatás helyett, elmélyült, odafigyelő olvasással adózhatok csak áradozásukért. Nem

hosszú a névsor: Jovan Jovanović Zmaj, Danilo Kiš, Ivan V. Lalić, Veljko Petrović. Négy névhez fűződik tehát a kötetbe foglalt 41 Petőfi-vers fordítása. Mladen Leskovac az előszóban arról ad hírt, hogy ez csak kis hányada a szerbhorvátul megjelent Petőfi-költeményeknek, melyeknek száma 232-re rúg. Alospos rostálást végeztek. Elavult, pontatlan, önkényes fordítások, átköltések kimaradtak, Danilo Kiš és Ivan V. Lalić pedig épp a jubileumi, reprezentatív gyűjtemény ki egészítésére készített új, korszerű fordításokat. De nem is kiegészítésre, inkább megalkotására, hiszen a két utóbbi fordító 18 és 16, Jovan Jovanović Zmaj mindössze 6, Veljko Petrović pedig egy verssel szerepel.

De születtek »fordításhalmazok« is egy-egy Petőfi-versről. A *Szeptember végén* című költeménynek például kilenc szerbhorvát fordítása ismert, köztük a formaművész Dobrica Cesarićé. Párhuzamos villan át agyamon. Magyaróra Goethe költeszetről, s *A vándor éji dala* című nyolcsorosnak magyar fordítás-füzere, közte Móríc Zsigmondé, Kosztolányi Dezsőé, Tóth Árpádé, Szabó Lőrincé. Megragadni a megfoghatatlant. Átmenteni egyik nyelv közegéből a másikba, s a halmazálapot-változást elkerülni. Az átlényegülést létrehozni. Ez a törekvés vezethette Petőfi híres versének fordítót is. A *Szeptember végén* pedig tartalmaz olyan varázsos eszenciát, mely a művészt arra sarkallja, hogy meghonosítsa nyelvének éghajlati viszonyai között a máshol nőtt virágot.

És Mladen Leskovac válogat a szerb nyelv atmoszférájában kíváncsian tekintgető fordítás-virágok között. Kizárólag líraiak kerülnek a kötet lapjaira, különös tekintettel a tájversekre (*Az alföld, Kutyakaparró, A Tisza, A pusztá télen*), melyeket Krleža is nagyra értékelt, Danilo Kiš pedig Petőfi minden egyéb alkotása fölé helyez.

Meglepően kevés vers képviseli azonban a forradalmárt. A szókimondó *A nép nevében* és az *Egy gondolat bánt engemet* című verseken kívül csak az implicit *A kutyák dala* és *A farkasok dala* szerepel.

A szerelmes versek közül *A négyökrös szekér, a Szeptember végén, a Minek nevezzelek* és a *Szeretlek, kedvesem* került méltán a kötetbe.

A gyűjtemény kevésbé ismert verseket is tartalmaz, mint amilyen a *Színbírálat, a Nézek, nézek kifelé* vagy az *Egy goromba tábornokhoz*, ezzel is szolgálva az eredeti célt: Petőfi sokszínű, lírájában is teljes gazdagságában jelen levő egyéniségének bemutatását, megismertetését.

A fordításokról szólva, Jovan Jovanović Zmaj áttünetesei közül a *Dalaim* emelkedik ki. Egyetlen fogycatékosságban jelen levő gyakori a költői beszédet kissé mesterkeltté tevő, de a fölösleges szótag kiküszöbölését célzó magánhangzó-iesés:

»Mesečina j' setne duše moje.«

Danilo Kiš az *Egy goromba tábornokhoz, a Szeptember végén* és a *Színbírálat* című versek fordításával jeleskedik. Az utóbbi két sorát érdemes az eredetivel összevetni a tartalmi és formai összhang példájaként:

»Nikakvog u njima žara, niti duha!
Stajahu ko klade, pevahu bez
[sluha.«

»Semmi tűz egyben sem, semmi
[lélek!
Mint fajankók, úgy álltak s
[beszéltek.«

Ivan V. Lalić avatott kezét dicséri a *Nézek, nézek kifelé, a Szülőföldemen* és a *Jó öreg kocsmáros* fordítása. Figyelemre méltó az első vers csattanójának sikeres áttünetese:

Hej, al stize kazna božja
Preteška,
Što se manuh ja života
Viteška;
Tek sam pesnik, sveg se drugog
Lišio ...
Tamo već bih za kaplara
Prišio.

Hejh, de meg is vert az isten
Engemet,
Hogy elhagytam a vitézi
Életet,
Poéta lett belőlem, csak
Poéta ...
Ott talán már képlár volnék
Azóta.

A kevésbé sikeres fordítások közé tartozik a *Csokonai* a sok idegen elem miatt. Első nehézség a hős neve, amely félreértésre is okot ad. A »kalvinistički frater« a »kálvinista pap« megfelelőjeként pedig egyáltalán nem ébreszt olyan gondolattársításokat, mint a magyar nyelvben. Nem is szólva arról, hogy kálvinista szerzetes tudomásom szerint nincs.

Sajnálatos, hogy az igényes, szép kiállítású könyvben elég sok sajtóhiba van, s hogy a kötet ára elég magas. Remélhetőleg hamarosan olcsóbb kiadás fogja szélesebb körben ismertté tenni Petőfi költészetét.

Mladen Leskovac bevezetőjén és Danilo Kišnek a magyar költészetet körvonalazó tanulmányán kívül fontos kiegészítője a jubileumi kiadványnak Bányai János Petőfi-életrajza és Petőfi szerbhorvát nyelven megjelent verseinek Desanka Bogdanović által összeállított bibliográfiája. Az utóbbi jelentős »bányászmunika« eredménye, s esetleges hiányosságai ellenére is nagy segítséget nyújthat a kutatóknak.

Összegezve az elmondottakat: a jugoszláv irodalom gazdagabb lett egy horizontokat nyitó, értékes fordításkötettel, amelynek mindannyian őszintén örülünk.

VIRÁG ÁGNES

VAJĐASÁG NAPFÉNYBEN

DRAŠKO REĐEP: *Sunčanom stranom Vojvodine.*

Osvit, Subotica, 1972.

»A kritika művészet, önálló művészet, amelynek megvan a maga technikája, megvan a maga álláspontja, és megvan a maga filozófiája.«

Branko Lazarević

Már az első mondat után fölfokozza az olvasó érdeklődését Draško Ređep könyve, mert tetten éri a kritikust, és ugyanakkor magát a műalkotás befogadját is. Az irodalmi élet vérkeringése szempontjából mindkettő szerepe éppen napjainkban újabb követelményekkel bővült: ez az együttlélés, a közös alkotás elengedhetetlen követelménye. Igen: megdöbbentő az emberközelségnek ez az imperatívusa: ebben a feloldódásnak és a jelenvalóságunk azt a fokát érti a tartomány napfényes oldalán álló irodalmi anatómus, amikor az íróban — jelen esetünkben a kritikusbán, irodalomtörténészben is —, még ha kimondottan Vajdaságról beszél is, semmiféle »vidékties« eltávolodása nincs a világtól, mert a Vajdaság, az ország, a világ és az élet számára annyira egy és oszthatatlan, mint maga a világirodalom. De ha még jobban belemélyedünk

tanulmányá érlelt kritikáiba (röpkérecenzióiba), akkor még világosabban, még megfoghatóbban, és még meggyőzőbben látjuk, hogy Európa kultúrája az európai népek kultúrájának összessége: Vajdaság kultúrája, művészete Jugoszlávia kultúrájának és művészetének együttható alkotó része volt, ma is az, és holnap — a szellemi élet egy még gazdagabb és termékenyebb korszakában — is az lesz.

Ennek a napfényvel teli kötetnek bevezető tanulmánya is inkább önálló művészi vallomás — ha úgy tetszik: hitvallás —, mint a szó mindennapi értelmében vett kritika: és akár Branko Lazarević, így Ređep is olyan kötelező igénnyel nyúl témájához, hogy a recenzens, a fülszövegíró, vagy a közvetítő modern menedzseri formáját is kimondottan elkerülve a minőségi értékrend egy magasabb szintjén közelítse meg